

Aktivt medborgeransvar er en forutsetning for demokratiet – derfor må hver og en bidra i praktisk dialogarbeid.

Vi trenger å styrke vår kunnskap for bedre å leve sammen i uenighetsfellesskapet.

Tros- og livssynsperspektiver er i ferd med å få sin naturlige plass i samfunnsveven.

20 år med dialog i STL var ønsket og nødvendig. De neste 20 årene blir dialogen uunnværlig.

SAMARBEIDSRÅDET FOR
TROS- OG LIVSSYNSAMFUNN

Årsrapport 2015

Innhold

→ Innledning	1
→ Nye aktiviteter	3
→ Bekjempelse av ekstremisme	4
→ Gjestebud og dialogpris	5
→ Ekstremismens gamle ansikter og nye løsninger	6
→ Unge i tros- og livssynssamfunn møttes i moské	7
→ Gjestebud på slottet – et møte i tro og livssyn	8
→ STL i media	10
→ Tilskudd til tros- og livssynssamfunn under debatt	12
→ Lokalt dialogarbeid	13
→ Organisasjonen STL	15

Nytt fokus og nye aktiviteter

Innledning

Året 2015 ble et svært aktivt år for Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL). Årsmøtet – som ble avholdt i februar 2015 – vedtok ny strategi for perioden 2015-2017, hvor et hovedfokus var synligere og bredere deltakelse i norsk samfunnsdebatt. Dette viste seg å være betimelig. Terrorhendelser, som angrepene i Paris ved både begynnelsen og slutten av 2015, samt flere andre steder, viser at STL må kunne respondere relevant på problemstillinger også av global karakter. Ikke minst må også vi forholde oss til flyktnings situasjonen, som åpenbart vil sette tros- og livssynssaker på dagsorden i økende grad.

STL ønsker å ta sitt ansvar ved å formidle etiske refleksjoner og gode holdninger, samt informere konkret om tros- og livssynssamfunnenes ståsted, og til å mobilisere til praktisk innsats for fellesskapet.

Oppmerksomheten rundt dialogens og religionenes betydning, og ikke minst STLs rolle, førte til at vi ble invitert til og involvert i mange nye aktiviteter og møter. Naturlig nok har mye vært konsentrert rundt bekjempelse av radikaliserings og voldelige ideologier. Noen eksempler er Statsministerens og Utenriksdepartementets møter og seminarer om ekstremisme, Kunnskapsministeren oppfordring til nye programmer, Justisdepartementets radikaliseringsseminar for kommunene, Utlendingsdirektoratets nettverksmøte med NGOer og tros- og livssynssamfunn, samt samling for ungdomsorganisasjoner i Oslo Rådhus.

Flere av de lokale dialoggruppene har hatt økt aktivitetsnivå og bredde i temaene de har jobbet med dette året, samtidig som alle har hatt ekstremisme på agendaen.

Både Forsvaret og helsetjenesten har et stadig større fokus på mangfoldet av tros- og livssynsbehov.

Helsesektoren erkjenner behovet for endring og tilrettelegging for tros- og livssynsmangfold, men mye gjenstår når det gjelder å bevisstgjøre den enkelte tjenesteutøver og få på plass tilrettelegging i praksis. STL har bidratt ved å delta på kurs for kommuneansatte i flere fylker om tilrettelegging for at brukerne skal kunne utøve egen tro eller livssyn. STL har også hatt møter med sykehuspresttjenestene om oppstart av nye kurs for samtalepartnere om tro og livssyn. Kurset gir studiepoeng og har vist seg å fungere som døråpner for deltakerne inn til videre studier, og ikke minst som integrering for kvinner i egne tros- eller livssynssamfunn. Kursene vil blant annet rette seg mot STLs medlemmer for at de skal kunne bistå som samtalepartnere på sykehus/sykehjem, i fengsler og andre institusjoner, og vil bli tilrettelagt av Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo.

Kulturminister frem til 16. desember, Thorhild Widvey, har utvist aktiv innsats for prosjekter om tro og livssyn, blant annet med flere utlysninger av midler til dialog og forebygging av radikaliserings. Hun har også besøkt flere lokale dialoggrupper, og tok initiativ til en pilegrimsvandring over fjellet med representanter for ulike menigheter til åpningen av Olavsfestdagene i Trondheim. Senere foretok hun en mini-pilegrimsvandring til flere menigheter i Oslo sammen med STL, Norges Kristne Råd, Islamsk Råd Norge og redaktører fra hele landet for å fremme interesse og kunnskap om tros- og livssynsspørsmål i mediene.

Kulturdepartementet bestilte i 2015 en evaluering av STL, Islamsk Råd Norge og Norges Kristne Råd for å undersøke hvordan dialogarbeidet når ut til medlemmene i tros- og livssynssamfunn. Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning (KIFO) utførte evalueringen. De påpekte noen forbedringsområder, men konkluderte med at STL er av samfunnsmessig

9. april var STLs årlige Gjestebud på Litteraturhuset med islamprofessor Tariq Ramadan og norske respondenter. Fra venstre: Nils August Andresen (redaktør i Minerva), Knut Vollebæk (leder i romanifolket/-taterutvalget og tidligere utenriksminister), Laila Bokhari (statssekretær ved Statsministerens kontor), Sindre Bangstad (sosialantropolog og forsker ved Det teologiske fakultet) og professor Tariq Ramadan (Universitetet i Oxford).

betydning, tilrettelegger for pluralistisk tros- og livssynsutfoldelse og bidrar til positive endringer og lokalt engasjement. Oppsummeringen ga en klar oppfordring til å styrke STLs sekretariat med flere ansatte for å øke evnen til å utvikle den nasjonale dialogen enda bedre. Kulturdepartementet anbefalte at Stortinget økte bevilgningene til STL over statsbudsjettet, og tildelte øremerkede midler til STLs aktiviteter i forbindelse med 20-årsjubileet i 2016.

På den andre siden ser vi dessverre at politikerne avgjør viktige tros- og livssynssaker uten å ta hensyn til entydige høringssvar om likebehandling fra fagmiljøene. Dette året har regjeringen endret navnet på religions- og livssynsfaget i skolen fra RLE til KRLE (kristendom, religion, livssyn og etikk) uten en evaluering som beslutningsgrunnlag. I tillegg er det foreslått å endre loven om tros- og livssynssamfunn slik at Den norske kirke får tilført midler uten at andre tros- og livssynssamfunn får tilsvarende økning. Dette har dessverre bidratt til å svekke tilliten til beslutningstakerne før neste trinn i skillet mellom stat og kirke i 2017.

Ingrid Rosendorf Joys
Rådsleder

Anne Sender
Sekretariatsleder

Konferanser, kurs, kronikker og slottsarrangement

Nye aktiviteter

Intern kompetanseheving for å møte nye krav fra samfunnet om deltakelse i verdispørsmål og synliggjøring av mangfoldet, er et annet mål i STLs strategi for perioden 2015-2017. I år gjennomførte vi for første gang et medietreningskurs med intervju- og debattrening for lederne av våre medlemsorganisasjoner, tilrettelagt av et profesjonelt kommunikasjonsbyrå. STL gjennomførte deretter en rekke foredrag og deltok i debatter og paneler rundt om i landet. Vi skrev også høringsuttalelser, og flere kronikker enn noen gang tidligere. Religionsdialog, ytringsfrihet og verdispørsmål var blant temaene i kronikkene som ble publisert i både nasjonale og regionale medier (se lenker i avsnittet «STL i media»).

På begynnelsen av året inviterte Bergesenstiftelsen STL til å samarbeide om å forvalte prismidlene i forbindelse med Bergesenprisen 2014, som ble tildelt den unge, muslimske kvinnen Faten Mahdi Al-Hussaini. Faten fikk prisen etter sin appell mot IS' voldsideologi utenfor Stortinget sommeren 2014. Samarbeidet med Bergesenstiftelsen resulterte i flere arrangementer med fokus på radikaliserings gjennom hele 2015. Hovedaktiviteten var å arrangere en heldagskonferanse for lærere og andre i skolesektoren i september, hvor spesialister fra inn- og utland presenterte verktøy for hvordan man kan møte elever med ytterliggende holdninger.

Arendalsuka, som hver sommer samler landets politiske partier, medier og sivile samfunnsaktører til felles refleksjoner, ble i 2015 en ny arena for å synliggjøre STLs arbeid og mandat. Her arrangerte vi et debattmøte der Faten og kulturministeren utfordret tros- og livssynsamfunnene selv på hva de gjør for å motarbeide radikaliserings i egne rekker.

Kongehuset har på ulikt vis dette året vist interesse for tros- og livssynssamfunn ved å invitere og inkludere STL til deltakelse på ulike arrangementer. Kronprinsen inviterte våre medlemssamfunns ungdommer til sin årlige «Vismennenes Dag» på Skaugum på begynnelsen av året. I forkant av et seminar i april, arrangert av STL og Universitetet i Oslo, inviterte kronprinsen også de internasjonale foredragsholderne sammen med STLs styreleder til samtale på Slottet. I tillegg åpnet Kronprinsen STLs første ungdomslederkonferanse i moskéen Central Jamaat-e Ahl-e Sunnat i september.

Mot slutten av året inviterte Kongen og Dronningen til «Gjestebud – et møte i tro og livssyn» på Slottet for 80 representanter fra STLs 14 medlemssamfunn. Det ble servert mat fra alles opprinnelige kulturområder, etterfulgt av musikalske innslag fra ulike tradisjoner. Arrangementet skapte mye positiv oppmerksomhet i mediene, for både et inkluderende kongehus og for mangfoldet av borgere.

Stiftelsen Fritt Ord valgte i desember å satse på STLs Jubileumsgjestebud i 2016 ved å støtte arrangementet med 100.000 kroner.

Samarbeidsprosjekt mellom STL og Bergesenstiftelsen

Bekjempelse av ekstremisme

I 2014 mottok Faten Mahdi Al-Hussaini Bergesenprisen, Bergesenstiftelsens ærespris. Hun fikk prisen for sitt engasjement og motstand mot voldelig ekstremisme, fordommer og undertrykking, og for å fremme religiøs mangfold, toleranse og anti-rasisme. Prisen var ment å stimulere til videre innsats mot ekstremisme, og i den anledning begynte Bergesenstiftelsen og STL et samarbeidsprosjekt.

Religionshistoriker Ingrid Vik ble engasjert som prosjektleder på fulltid i perioden mars-september.

I samarbeid med henne og STLs sekretariat fikk hun ansvaret for planlegging og gjennomføring av en rekke aktiviteter, deriblant heldagskonferansen «Ekstremisme i klasserommet – hva kan skolen gjøre?» på Litteraturhuset 2. september. Foredragsholdere fra Norge, Sverige og England bidro hver på sin måte til å besvare spørsmålet om hvordan skolen bør møte ytterliggående holdninger blant elever. Arrangementet var for lærere, lærerstudenter og andre i skole- og utdanningssektoren, og trakk full sal. Kristin Halvorsen, direktør i CICERO og tidligere kunnskapsminister, ga et åpningsinnlegg etter styreleder Ingrid R. Joys' innledning, og Faten avrundet dagen med sine betraktninger rundt tematikken.

STLs deltakelse under Arendalsuka i august var en annen del av prosjektet, og vi arrangerte et debattmøte om hva tros- og livssynssamfunnene selv gjør i kampen mot ekstremisme, innledet av styreleder Ingrid R. Joys. Panelet bestod av Kulturminister Thorhild Widvey, Faten, UngDialogs leder Irene Incerti-Théry, professor Terje Hegertun, og representanter for ulike tros- og livssynssamfunn. Møtet ble bredt annonsert, og mange fra lokalsamfunnet var til stede. STL hadde også stand under Arendalsuka, hvor publikum fikk mulighet til å stille spørsmål til Faten og Ghulam Abbas, leder for Islamsk Råd Norge.

I løpet av våren og høsten deltok Faten på arrangementer hos flere av de STL-tilknyttede lokale dialoggruppene, og avla samtidig skolebesøk rundt om i landet.

Om Bergesenstiftelsen

Bergesenstiftelsen jobber med å fremme allmenntilgjengelige prosjekter, særlig kulturelle og humanitære tiltak. De utdeler Bergesenprisen til personer og institusjoner for fremragende arbeid innen allmenntilgjengelig virksomhet.

Ghulam Abbas i Islamsk Råd Norge og Faten Mahdi Al-Hussaini svarte på spørsmål fra publikum ved STLs stand under Arendalsuka.

Islamprofessor Tariq Ramadan var hovedtaler under STLs årlige Gjestebud på Litteraturhuset

Gjestebud og dialogpris

Torsdag 9. april var det duket for STLs tredje årlige gjestebud på Litteraturhuset i Oslo. Tariq Ramadan, professor i islamstudier ved Universitetet i Oxford, var hovedtaler. Foredraget hans hadde tittelen «Clash of values in European secular societies – liberal and conservative (illiberal) responses». Ramadan er en innflytelsesrik muslimsk tenker, kjent for sitt brobyggerarbeid mellom islamske og sekulære politiske verdier, og er en ettertraktet samfunnskommentator og foredragsholder. Ramadan er kjent for å ville reformere islam, og uttrykte en kritisk holdning til «bokstavtro» islam.

I tillegg bidro flere norske fagpersoner med innspill: leder i romanifolket-/taterutvalget og tidligere utenriksminister, Knut Vollebæk, statssekretær Laila Bokhari, sosialantropolog Sindre Bangstad og redaktør i Minerva, Nils August Andresen.

Også i år trakk Gjestebudet full sal med mange engasjerte tilhørere.

Under Gjestebudet ble STLs årlige dialogpris utdelt av styreleder Ingrid R. Joys. Prisen tildeles en kandidat som har arbeidet for økt respekt, forståelse, dialog og samhandling mellom tros- og livssynssamfunn i Norge. I år gikk prisen til en praktiker på lokalt nivå, ildsjel og forfatter Liv Mørland, som er koordinator for dialoggruppa Forum for Tro og Livssyn Kristiansand. Mørland har blant annet drevet samtalegrupper for flyktninger og barn av foreldre med tilknytning til Nasjonal Samling, og vært initiativtaker til utviklingen av konfliktråd i kommunene. Juryen la vekt på hennes evne til å kombinere profesjonalitet med genuin tålmodighet, ærlighet og respekt.

– Siden dialog bygger på respekt og jevnbyrdighet, vet jeg ikke om noe bedre redskap til å skape forståelse mellom mennesker. Derfor trenger vi dialogen mer enn noen gang, sa Mørland i forbindelse med utdelingen.

Tidligere prisvinnere er teologiprofessor Oddbjørn Leirvik og Inge Eidsvåg ved Nansenskolen.

Tariq Ramadan, professor i islamstudier ved Universitetet i Oxford.

STL, Madina-instituttet og Universitetet i Oslo arrangerte seminar under UiO-festivalen

Ekstremismens gamle ansikter og nye løsninger

Universitetet i Oslo (UiO) inviterte denne våren STL til å bidra under den årlige UiO-festivalen lørdag 23. april. STL allierte seg med den muslimske undervisningsinstitusjonen Madina Institute Norway, og arrangerte et åpent seminar med tittelen «Ekstremismens gamle ansikter og nye løsninger». Foredrags-

holderne var den syrisk-amerikanske forskeren Sjeik Dr. Muhammad al Ninowy, historieprofessor Øystein Sørensen og den indisk-engelske forfatteren Kenan Malik. Rektor ved UiO, Ole Petter Ottersen, og STLs styreleder Ingrid R. Joys åpnet seminaret.

Sørensen mente at mens islam er en religion, er islamisme en ideologi på linje med fascisme, kommunisme og nazisme. Disse totalitære ideologiene bygger alle på ideen om at de har funnet frem til det perfekte og apokalyptiske. Tilhengerne mener at målet deres er så storslått at alle midler er tillatt for å nå det, at de sitter med den eneste sannheten, og at alle som er uenige må fjernes.

Ninowy påpekte at islam – i likhet med andre religioner – har tekster som uttrykker hat, og mener muslimer må erkjenne dette. Han understreket imidlertid at ingen religion eksisterer i et vakuum, og at kulturen bidrar til nye tolkninger, også av islam, i tråd med tiden.

Malik snakket om hvordan vi bør leve i et multikulturelt samfunn med ytringsfrihet og religionsfrihet. Han mente at vi må tåle å bli utfordret på våre verdier og oppfatninger, selv om det kan oppleves som støtende; man bør ikke nødvendigvis ha toleranse for alles synspunkter. Han stilte seg undrende til hvor nyttig det er i dag å definere et skille mellom majoritet og minoritet, når alle har flere ulike identitetsmarkører man skifter mellom.

De to internasjonale bidragsyterne, Dr. Ninowy og Kenan Malik, ble sammen med STLs styreleder invitert til samtale med Kronprins Haakon før seminaret.

Forfatter Kenan Malik, STLs styreleder Ingrid R. Joys og forsker Sjeik Dr. Muhammad al Ninowy ble invitert til samtale på Slottet med Kronprins Haakon i forbindelse med seminaret ved Universitetet i Oslo.

Kronprinsen åpnet STLs første konferanse for unge og fremtidige tros- og livssynsledere

Unge i tros- og livssynssamfunn møttes i moské

STL arrangerte for første gang konferanse for unge i tros- og livssynssamfunn 18.-19. september. Deltakerne var mellom 16 og 30 år, og var valgt ut av sine organisasjoner fordi de enten har en lederrolle, eller viser et spesielt sterkt engasjement i sitt tros- eller livssynssamfunn. Hensikten var å skape refleksjon rundt samfunnsutfordringer som religiøs ekstremisme, styrke deltakernes lederegenskaper og skape forbindelser mellom unge med ulike tros- og livssynstilhørighet. 35 unge fra 10 av STLs medlemsorganisasjoner deltok, i tillegg til representanter for ungdomsnettverket UngDialog.

Kronprins Haakon åpnet konferansen, som fant sted i moskéen Central Jamaat-e Ahl-e Sunnat på Grønland i Oslo. Temaene var forebygging av hatkriminalitet og ekstremisme, lederskap i et minoritetsperspektiv,

konspirasjonsteorier, og hvordan man kan bli trygg på egen tros- eller livssynsidentitet. Innledere var foruten styreleder Ingrid. R. Joys og sekretariatsleder Anne Sender, Ove Kristofersen i «Sammen lager vi et trygt Oslo» (SaLTø), Silvija Seres, tidligere leder i Fast Search & Transfer og Microsoft, Kjetil Braut Simonsen ved Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter, og samfunnsdebattant Mohammad Usman Rana.

Det ble et fint arrangement med svært gode tilbakemeldinger fra deltakerne, og STL retter en stor takk til moskéen for god praktisk hjelp begge dager. Konferansen ble finansiert av Kulturdepartementets utlyste midler til dialog og forebygging av radikalisering. STL planlegger å gjøre konferansen til et årlig arrangement, og håper på enda flere deltakere i 2016.

Fornøyde deltakere etter ungdomslederkonferansen.

Kronprins Haakon åpnet konferansen.

Kongeparet inviterte 80 tros- og livssynsrepresentanter til middag med kulturinnslag

Gjestebud på Slottet – et møte i tro og livssyn

Våren 2014 inviterte Kongeparet STLs religions- og livssynslederforum til dialog på Slottet. Kongehuset ønsket å følge opp den nyetablerte kontakten, og inviterte derfor STL til et møte på vårparten 2015 for å drøfte mulighetene for et større offentlig arrangement på Slottet senere på året. Det ble avgjort å arrangere en middag med kulturinnslag for 80 personer fra STLs 14 medlemssamfunn. Både ledere, STL-representanter, ungdommer og utvalgte frivillige ildsjeler i hvert samfunn ble invitert.

Det ble i forkant mange interessante og kreative planleggingsmøter med staben på Slottet. Ambisjonene var store fra Slottets side – med kulturprogram og musikk fra forskjellige tros- og livssynstradisjoner, og en rekke ulike matretter tilpasset alle religiøse behov. Ivar Flaten, tilknyttet Drammen og omegn tros- og livssynsforum (DOTL) og Drammen Sacred Festival, fikk ansvaret for kulturprogrammet i samarbeid med tekstforfatter Erik Hillestad. Tekster og barnesanger om verdiene vi overfører til våre barn ble fremført med norsk, persisk, tibetansk og indisk klangbunn under slottshallens høye tak.

Kosher- og halalkjøtt, vegetariske og økologiske retter, curry og en rekke andre smaker utgjorde en spennende buffet. Det ble trykket pamfletter med

presentasjon av STLs medlemsorganisasjoner, deres historie i Norge, hvem som utgjør medlemsmassen og hvilke aktiviteter de praktiserer – til informasjon for kongeparet og gjestene. Under middagen ble det avholdt en uformell tros- og livssyns-quiz som dannet grunnlaget for samtalene rundt bordene. Sekretariatsleder i STL, Anne Sender, var konferansier under arrangementet, og talen hennes ble publisert i Vårt Land neste dag. Det ble et flott og varmt arrangement – en sterk og uforglemmelig opplevelse for dem som var til stede. STL er glade og takknemlige for at kongehuset med dette initiativet ga et sterkt signal til alle sine ulike borgere at de er konge og dronning for hele folket.

Flere journalister var til stede under middagen. TV-programmet Norge Rundt lagde et lengre innslag der rådsleder Ingrid Rosendorf Joys fra Oslo katolske bispedømme inviterte to STL-representanter – en sikh og en muslim – hjem til middag og dialog dagen før slottsmiddagen. Også forberedelsene på Slottets kjøkken ble filmet – for første gang åpnet de dørene for et TV-team. NRK Dagsrevyen og TV2-nyhetene hadde også innslag fra arrangementet, og journalister fra Dagbladet og Vårt Land hadde gode og positive refleksjoner i etterkant.

Medieomtaler og tv-innslag fra arrangementet:

- «Kongens prosjekt», Dagbladet 21. oktober: <http://www.dagbladet.no/2015/10/21/kultur/meninger/hovedkommentar/kommentar/kongeparet/41610014/>
- «Kongeleg gjestebod er ei viktig symbolhandling», Vårt Land 21. oktober: <http://www.vl.no/meninger/kommentar/kongeleg-gjestebod-er-ei-viktig-symbolhandling-1.422622>
- «Dette sa Anne Sender til kong Harald», Vårt Land 21. oktober: http://www.verdidebatt.no/debatt/cat12/subcat15/thread11605257/#post_11605257
- NRK Dagsrevyen 20. oktober: <https://tv.nrk.no/serie/dagsrevyen/NNFA19102015/20-10-2015#t=22m36s>
- Norge Rundt, NRK, 23. oktober: <https://tv.nrk.no/serie/norge-rundt/DVNR04004315/23-10-2015>
- Året med kongefamilien, NRK, 25. desember: <https://tv.nrk.no/serie/aaret-med-kongefamilien#t=7m26s>

Fine taler og gode dialoger rundt bordene bidro til et flott arrangement på Slottet.

Kronikker, uttalelser og pressemeldinger

STL i media

Dette året har STL vært mer synlige i norske medier enn noen gang tidligere – både gjennom egne kronikker og ved at mediene har vist større interesse for STLs arbeid og standpunkter. Etter terrorangrepene i Paris mot satiremagasinet Charlie Hebdo og en jødisk forretning i januar, skrev sekretariatsleder Anne Sender og daværende rådsleder Espen Lynne Amundsen kronikken «Voldsbevegelsen må nedkjempes», publisert i Aftenposten 18. januar. Budskapet var at religionsdialog er nødvendig, og respekt for andres livssyn skal ligge til grunn for dialogen. Samtidig må vi tåle ytringer som «skriker», men ikke voldelige reaksjoner i form av terrorhandlinger rettet mot sivile fordi de tilhører et bestemt livssyn eller krenker andres – det er fullstendig uakseptabelt. Dette gjentok vi i pressemelding etter terrorangrepet mot synagogen i København noen uker senere.

Debattene som oppstod i etterkant av angrepene gjorde det tydelig for oss at tros- og livssynssamfunnene selv bør ta større del i samfunnsdebatten og

ansvar i arbeidet mot ekstremisme. Dette forutsetter at tros- og livssynslederne får styrket sin evne til å formidle sine verdier på en god og tydelig måte overfor storsamfunnet, og målbare tros- og livssynssamfunnenes positive bidrag i samfunnet. Det er viktig å påpeke religionifisering av politikken når saker får merkelappen «religiøst» uten grunn. Det er like viktig å påpeke det når man politiserer praksiser som bare er kulturelle eller religiøse. Erfaringene og samarbeidet mellom troende og ikke-troende som STL repre-senterer, kan bidra til dette. Den offentlige debatt i Norge viser heldigvis både større bredde og mer kompetanse i flere miljøer enn før.

I juni engasjerte STL kommunikasjonsbyrået Burson-Marsteller til et kurs for lederne i våre medlemssamfunn, hvor debatt- og intervjutrening stod på agendaen. Vi planlegger å gjennomføre tilsvarende kurs for flere av STLs representanter i 2016.

STLs kronikker/debattinnlegg i 2015:

- «Voldsbevegelsen må nedkjempes» (Aftenposten, 18. januar): <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/Voldsbevegelsen-ma-nedkjempes-7864178.html>
- «En misforstått reformator» (Klassekampen, 8. april): <http://www.klassekampen.no/article/20150408/PLUSS/150409924>
- «Religionsdialog hjelper oss å mestre mangfoldet» (Aftenposten, 11. april): <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/Anne-Sender-i-kronikk-Religionsdialog-hjelper-oss-a-mestre-mangfoldet-7974056.html>
- «Fri oss fra kjønnsbasert vold» (Vårt Land og Stavanger Aftenblad, 19. juni): http://www.verdidebatt.no/debatt/cat1/subcat10/thread11583807/#post_11583807 FINN
- «Ja, vi trenger debatt om religion, men aller mest trenger vi at flere deltar i politiske prosesser» (Aftenposten, 12. august): http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/Ja_-vi-trenger-debatt-om-religion_-men-aller-mest-trenger-vi-at-flere-deltar-i-politiske-prosesser-8122501.html

STL tilbød for første gang medietreningskurs for medlemmene. Fra venstre: Mehtab Afsar (Islamisk Råd Norge), Lehmbur Singh (Gurduara Sri Nanak Ji), Knut Refsdal (Norges Kristne Råd), Ingrid R. Joys (Oslo katolske bispedømme), Patrik Swanström (Holistisk Forbund) og Ghulam Abbas (Islamisk Råd Norge).

Faksimile fra Aftenposten.

Norge Rundt lagde et innslag hvor styreleder inviterte til middag i forbindelse med slottsarrangementet. Fra venstre: Sumeet Singh (Gurduara Sri Nanak Ji - sikh), Ingrid R. Joys (Oslo Katolske Bispedømme), Ghulam Abbas (Islamisk Råd Norge) og programleder i NRK Ken Wilhelmsen.

Politisk fokus i 2015

Tilskudd til tros- og livssynssamfunn under debatt

I september 2015 ble boplikten fjernet for prester i Den norske kirke, som frem til da hadde plikt til å bo i tjenesteboliger. Som en kompensasjon har prestene fått et lønnstillegg på ca. 50.000 kroner i året. Kulturdepartementet foreslo i den anledning å endre loven slik at «ekstra lønnskostnader som dette og liknede forhold i framtiden» ikke inkluderes i beregningsgrunnlaget for tilskudd til andre tros- og livssynssamfunn.

STL gikk imot lovendringsforslaget i en høringsuttalelse, i likhet med de fleste sentrale organisasjoner på feltet.

Etter høringsfristen i oktober, ba kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om ytterligere innspill til forslaget. STL skrev en ny uttalelse og ba komiteen bidra til at forslaget ikke skulle få støtte i Stortinget.

«Forslaget diskriminerer andre tros- og livssynssamfunn, undergraver grunnloven og ekskluderer minoritetene», fastslo STL.

STLs første høringsuttalelse om saken (1.10.2015) kan leses her: <http://trooglivssyn.no/index.cfm?id=427553>

STLs andre høringsuttalelse (19.11.2015) kan leses her: <http://trooglivssyn.no/index.cfm?id=428359>

Kulturdepartementet endret sitt forslag til at lovendringen bare skulle gjelde lønnskompensasjon, og fjernet setningen om at det også skulle gjeldende lignende tilfeller i fremtiden. Da forslaget fikk flertall på Stortinget, ble det også enstemmig vedtatt at «Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til nytt finansieringssystem for tros- og livssynssamfunn, sett i lys av endringer i Den norske kirke og prinsippet om likebehandling.» Vedtaket legger opp til en opprydding i både prinsippet og lovverket, og det ser STL frem til.

I forbindelse med denne saken fremmet fire av Venstres stortingspolitikere et representantforslag, såkalt Dokument 8, om at det utarbeides en helhetlig stortingsmelding om tros- og livssynspolitiske spørsmål, hvor Stålsettutvalgets forslag behandles. I et eget møte mellom Venstre og STL ble det enighet om å arbeide for at forslaget får støtte fra de andre partiene når det skal behandles i løpet av våren.

Tros- og livssynsinformasjon til flyktninger

Mot slutten av året ble tros- og livssynsutfordringer tydeligere i flyktningproblematikken. STL søkte derfor Kulturdepartementet om midler til et informasjonsprosjekt. Dette prosjektet skal utarbeide informasjonsmaterieell på ulike språk til flyktninger og mottaksapparatet om hva det innebærer å leve i et sekulært land med ulike tro- og livssynsfriheter og -plikter i skole, arbeidsliv og fritid.

Arrangementer og politisk arbeid i lokale dialoggrupper

Lokalt dialogarbeid

I år mottok STL 20 søknader på til sammen én million kroner. Vi tildelte 600.000 kroner til drift av de faste dialoggruppene og ulike prosjekter om tro og livssyn. Her er et utvalg av årets arrangementer og aktiviteter hos noen av de lokale dialoggruppene.

STL Stavanger

Årets største satsning for STL Stavanger var ungdomskonferansen «CONNECT 2015 – for ungdom mot ekstremisme», som samlet rundt 50 unge fra ulike tros- og livssynssamfunn. Det ble et vellykket arrangement med en rekke gode foredrag, nettverksbygging og avslutningskonsert med artisten Atlars, som traff publikum midt i hjertet.

STL Stavanger arrangerer også månedlige dialogkvelder i samarbeid med Kirkelig Dialogsenter Stavanger. Likestilling i tros- og livssynssamfunn var tema for ett av møtene, hvor religionshistoriker Anne Kalvig innledet. Et annet møte hadde anti-semittisme og islamofobi på agendaen.

På begynnelsen av året avholdt STL Stavanger dialog-middag, hvor ordføreren, fylkesmannen og STLs Anne Sender bidro med hilsener og taler. I tillegg var dialoggruppa med på å arrangere en fredskonsert i Stavanger Domkirke med stor suksess og fullsatt kirke.

STL Bergen

I 2015 har STL Bergen utvidet sin virksomhet på flere områder. Blant annet har gruppa samarbeidet med kommunen om å opprette et felles lokale for mindre tros- og livssynssamfunn. De har også samarbeidet med Helse Bergen om å videreføre prosjektet samtalepartnere om tro og livssyn på sykehus, og jobber

for å få dette tilbudet også i andre institusjoner. STL Bergen har i tillegg påbegynt et samarbeid med Avinor og gitt anbefalinger for utformingen av stillerom på Bergen lufthavn, Flesland.

Høydepunktene i STL Bergens dialogaktiviteter er de halvårslige åpne dialogkveldene. Temaene i år var «Presten og ateisten» og «Kan dialogen kvele ekstremismen?», og møtene samlet henholdsvis 100 og 60 personer fra lokalsamfunnet. Ellers har dialoggruppa gjennomført et felles seminar med Kirkelig Dialogsenter Bergen og Høgskolen i Bergen med presentasjon av trossamfunn overfor lærere og lærerstudenter. De har også vært med i et nettverk mot radikaliseringsorganisert av Ressurscenter om vald, traumatisk stress og selvmordsforebygging, Region Vest.

STL Trondheim

I forbindelse med Olavsfestdagene 2015 arrangerte STL Trondheim dialog- og kunstverksted for ungdom med ulik religiøs og etnisk bakgrunn, i samarbeid med Trondheim Kunstmuseum. Temaene for verkstedet var respekt og selvsikkerhet, og 15 unge deltok.

STL Trondheim har initiert et prosjekt i 2016 som har som mål å bidra til forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme blant ungdommer og unge voksne. Dette er et samarbeid med filmfestivalen Kosmorama, videregående skoler, lærerutdanning ved NTNU og Barne- og ungdomstjenesten i Trondheim kommune. Det blir et pedagogisk opplegg, filmvisning og panelsamtale. Dialoggruppa har i løpet av året etablert kontakt med flere offentlige etater i Trondheim kommunen, og blir rådspurt i saker som omhandler tro og livssyn.

Liv Mørland i Forum for Tro og Livssyn Kristiansand mottok årets Dialogpris, som ble utdelt under STLs Gjestebud 9. april.

Forum for Tro og Livssyn Kristiansand (FTL)

Også i år arrangerte FTL seminarer om radikalisering og ekstremisme for videregående elever med utgangspunkt i kristendom, jødedom og islam. Samarbeidet med skolene har nå pågått i tre år. På disse årene har mer enn 2500 elever og noen lærere engasjert seg i dette krevende og viktige temaet. Seminaret blir arrangert også i 2016. – Vi har tro på at det som blir sagt i disse timene, setter spor, sa koordinator i FTL, Liv Mørland etter seminaret i 2015.

Andre sentrale begivenheter var Faten Mahdi Al-Hussainis bidrag i et internt møte i Muslimsk Union i Agder, og under dialogmøtet «Ung og likegyldig – er ungdom uengasjert når det kommer til tro og livssyn?». I tillegg har FTL tilrettelagt for «teselskap», hvor personer med forskjellig tros- og livssynsbakgrunn møtes for å bli kjent over hverdagsprat.

FTL mottar fast kommunal og fylkeskommunal støtte, og jobber for å styrke lokalpolitikernes engasjement i tros- og livssynsdialog.

Drammen og omegn tros- og livssynsforum (DOTL)

DOTL har i 2015 deltatt i flere møter med Drammen kommune om lokalpolitiske saker, deriblant et møte om hvordan frivillige og ideelle organisasjoner kan bidra ved mottakelse av flyktninger. De har i tillegg avholdt fire åpne møter: livssyn og samfunnsengasjement, livssynsbetjening på sykehus, gravferd i flerkulturell sammenheng, og bioteknologi, etikk, livssyn og religion.

DOTL planlegger et samarbeid med Drammen kommune i 2016. Samarbeidet dreier seg om å forhindre ekstremisme i de muslimske miljøene i byen. DOTL vil da ha ansvaret for å arrangere møtene og ha kontakt med de muslimske miljøene.

UngDialog

Ekstremisme var hovedtemaet også for UngDialogs arbeid i 2015. Gjennom prosjekt «Aksjon: Ekstremisme! – La oss snakke» har UngDialog fått økt kunnskap om temaet, og besøkt fire fritidsklubber i Oslo med et interaktivt program bestående av diskusjon og dialog. Prosjektet ble avsluttet med en felles markering i desember. UngDialog planlegger å videreføre prosjektet til ungdomsgrupper i tros- og livssynssamfunn i Oslo og omegn i 2016.

UngDialog har også jobbet med organisasjonsutvikling i år, og i februar ble det etablert lokallag i Oslo. Lokallaget har ansvar for lokalbaserte aktiviteter i Oslo, som minialoger for unge. Det ble gjennomført to minialoger våren 2015 om henholdsvis tros- og livssynsekstremisme og om ytringsfrihet og krenkelse, i samarbeid med Oslo Kristelige Studentforbund. Høsten 2015 arrangerte de dialog-kafé om flyktningssituasjonen i samarbeid med Norsk Folkehjelp.

Kuddithamby Vamathevan (nummer to fra venstre) fra Norges Hindu Kultur Senter tar imot ordfører i Oslo, Marianne Borgen (nummer tre fra venstre), til møte i den nyetablerte dialoggruppa i Grouddalen.

STL arbeider for å fremme likeverd, respekt og forståelse

Organisasjonen STL

Espen Lynne Amundsen fra Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige, valgt som rådsleder i 2011, gikk av etter sine to valgperioder, og Ingrid Rosendorf Joys fra Oslo katolske bispedømme ble valgt til ny leder under årsmøtet 2015. Andre medlemmer av arbeidsutvalget (AU) er Lars-Petter Helgestad (Human-Etisk Forbund, 2014-16), Kari Bansal (Holistisk Forbund, 2015-16), Surinder Nath Joshi (Sanatan Mandir Sabha, Hinduser, 2015-17) og Knut Refsdal (Norges Kristne Råd, 2015-17).

Sekretariatet, som står for den daglige driften av STL, bestod i 2015 av sekretariatsleder Anne Sender og dialog- og informasjonsskonsulent Anniken Fleisje.

Det ble avholdt fire rådsmøter i 2015, og vertskap var henholdsvis Oslo katolske bispedømme, Human-Etisk Forbund, STLs sekretariat og Metodistkirken på Bjølsen v/ Norges Kristne Råd. Det ble avholdt ti ordinære AU-møter.

I år har vi gjort en justering av retningslinjer for tilskudd til lokalt dialogarbeid, samt nedsatt en arbeidsgruppe for tros- og livssynspolitikk. Gruppen skal følge prosessen med utvikling av en ny lovgivning som skal erstatte dagens «Lov om trdomssamfunn og ymist anna» og «Lov om tilskott til livssynssamfunn», særlig med henblikk på offentlige tilskudd til tros- og livssynssamfunn, vilkår for å motta disse og vilkår for registrering av samfunnene og deres medlemmer/tilhørige.

Sekretariatet har foretatt 9 besøksreiser til lokale dialogarrangementer, blant annet sammen med Faten.

Det er også foretatt fire reiser til utlandet:

- En reise til Wien, invitert av Det Mosaiske Trossamfund, for å få en databasert oppdatering på omfanget

av antisemittisme og islamofobi i Europa. Seminaret ble holdt av European Union on Fundamental Rights (FRA), som jobber med kartlegging, statistikk og analyser av fenomenene til medlemslandene, samt foreslår tiltak og evaluerer resultater.

- En reise til Kirgisistans hovedstad Biskek, etter invitasjon fra Osloseret for fred og menneskerettigheter, for å presentere STLs oppstart og videre arbeid med fokus på åpen dialog og lovarbeid for å sikre tros- og livssynsamfunn likeretter. Seminaret var utelukkende for regjeringens religionsutvalg og utdanningsdirektoratet som utviklet landets pensum på temaet.

- En reise til London og Leicester i forbindelse med Bergesenprosjektet for å knytte kontakter til grasrotorganisasjoner som har erfaring med anti-radikaliseringarbeid i skolene.

- En reise til Roma som deltager på konferansen til Religions for Peace – Europe, med dialog, migrasjon og integreringsproblematikk på agendaen.

Toppledersamlinger

Det ble avholdt to møter i religions- og livssynslederforumet, som består av de øverste lederne for STLs 14 medlemssamfunn. 24. mars var temaet kvinnens stilling og familien, og kulturminister Thorhild Widvey deltok under deler av møtet. Hver og én presenterte hva som er særlig viktig innenfor deres tradisjon når det gjelder forholdet mellom kvinner og menn, familieliv og forståelse av ekteskap, men også om hvilke funksjoner kvinner og menn kan eller ikke kan ha innenfor trossamfunnet.

Under møtet 30. september innledet Bente Sandvig, som sitter i Bioteknologirådet, om Bioteknologirådets evaluering av gjeldende lovverk. Målet var å skape

refleksjon, ikke nødvendigvis å finne de riktige svarene, men å kunne veilede de unge i deres nye virkelighet med teknologiske muligheter som stadig utvikles. En av konklusjonene var at et trossamfunn kan akseptere lovgivningen i Norge fullt ut, men samtidig på religiøst grunnlag råde egne medlemmer til å følge en mer restriktiv praksis.

STL er medlem i følgende utvalg og styrer:

- Veiledningsgruppe for bistandstrengendes rett til tros- og livssynsutfoldelse ved Borg bispedømme i Den norske kirke
- Tros- og livssynsbetjening på sykehus ved Oslo Universitetssykehus
- Likestillings- og diskrimineringsombudets brukerutvalg
- Interreligiøs miljøgruppe
- Frivillighet Norges nettverksgruppe
- Referansegruppe for kurset «Å være religiøs leder i det norske samfunnet» ved Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo
- Referansegruppe for Oslokoalisjonen for tros- og livssynsfrihet ved Norsk senter for menneskerettigheter
- Styret ved Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter
- Referansegrupper for følgende forskningsprosjekter ved Peace Research Institute Oslo (PRIO):

- «Nation» – om hvordan vi forhandler om hva som er norskhet
- Samfunnsengasjement og deltakelse i kulturelt og religiøst mangfoldige samfunn (Active Citizenship in Culturally and Religiously Diverse Societies – ACT)

Økonomi

STL er sikret midler til drift gjennom faste overføringer via statsbudsjettet, som post på Kulturdepartementets budsjett. I 2015 var bevilgningen på nesten 2,5 millioner kroner, hvorav 600.000 kroner utgjorde støtte til lokalt dialogarbeid. I tillegg bidrar alle medlemssamfunn med årlig kontingent. Det søkes også om prosjektstøtte til ulike prosjekter.

I 2015 har STL mottatt ekstra midler fra KUD til medietrening, ungdomslederseminar og på tampen av året til å utarbeide informasjonsmateriell til flyktinger om tros- og livssynspraksisen i Norge. Nye bidragsytere var Bergesenstiftelsens midler til ekstra aktiviteter rundt ekstremisme, og støtte fra stiftelsen Fritt Ord til neste års Gjestebud.

Det er i tillegg påbegynt søknader til KUD for nytt kurs for prosjektet Samtalepartnere, og til Kunnskapsdepartementet om videreføring av undervisningsmoduler mot ekstremisme og konspirasjonsteorier i skolen. Det siste gjøres samarbeid med Holocaustsenteret og Wergelandsenteret i jubileumsåret 2016.

Vi antar at engasjementet for flyktingene vil øke og STLs oppgaver øke tilsvarende. Med 20 års erfaring som dialogplattform, som forebygger av konflikter og premissleverandør av informasjon og praksiser nødvendige for lovverk og sameksistens, er STL en stadige viktigere aktør for fremtiden.

Kontaktinformasjon STL

Bahá'í-samfunnet i Norge

Telefon: 22 55 95 85

e-post: nsanor@bahai.no

Nettside: www.bahai.no

STL-representanter: Britt Strandlie Thoresen og Brit Lynnebakke.

Buddhistforbundet

Telefon: 22 17 70 19

e-post:

informasjon@buddhistforbundet.no

Nettside:

www.buddhistforbundet.no

STL-representanter: Egil Lothe, Kim Son Pham, Kanoknapat Suksong og Lyly Che.

Den katolske kirke v/ Oslo katolske bispedømme

Telefon: 23 21 95 00

e-post: okb@katolsk.no

Nettside: www.katolsk.no

STL-representanter: Ingrid R. Joys og Marta Bivand Erdal.

Den norske kirke v/ Mellomkirkelig råd

Telefon: 23 08 12 00

e-post: post.kirkeradet@kirken.no

Nettside: www.kirken.no

STL-representanter: Berit Hagen Agøy, Steinar Ims og Einar Tjelle (vara).

Det Mosaiske Trossamfund

Telefon: 23 20 57 50

e-post: adm@dmf.oslo.no

Nettside: www.dmf.oslo.no

STL-representanter: Jan Benjamin Rødner og Yngve Rothschild.

Gurdwara Sri Nanak Dev Ji

Telefon: 22 64 52 72

e-post: gurdwara@sikher.no

Nettside: www.sikher.no

STL-representanter: Sumeet Singh Patpatia, Lehmer Singh og Tony Bansi (vara).

Holistisk Forbund

Telefon: 22 17 31 00

e-post: sekretaer@holisme.no

Nettside: www.holisme.no

STL-representanter: Kari Bansal og Patrik Swanström.

Human-Etisk Forbund

Telefon: 23 15 60 00

e-post: human@human.no

Nettside: www.human.no

STL-representanter: Kristin Mile, Lars-Petter Helgestad og Bente Sandvig (vara).

Islamsk Råd Norge

Telefon: 484 86 400

e-post: post@irn.no

Nettside: www.irn.no

STL-representanter: Ghulam Abbas, Mehtab Afsar og Senaid Kobilica.

Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige

Telefon: 22 61 51 02

Nettside: www.jesukristikirke.no

STL-representanter: Øystein Amundsen og Are Svendsen.

Kristensamfunnet

Telefon: 22 55 37 20

e-post:

post.kio@kristensamfunnet.no

Nettside: www.kristensamfunnet.no

STL-representanter: Kristine Høiland og Johan Eide (vara).

Norges Hindu Kultur Senter

Telefon: 22 25 13 01

e-post: post@nhks.no

Nettside: www.nhks.no

STL-representant: Kuddithamby Vamathevan.

Norges Kristne Råd

Telefon: 23 08 13 00

e-post: post@norkr.no

Nettside: www.norgeskristnerad.no

STL-representanter: Dag Nygård, Knut Refsdal og Beate Thormodsæter.

Sanatan Mandir Sabha Norway

Telefon: 31 28 03 13

e-post: smandirs@gmail.com

Nettside: www.mandir.no

STL-representant: Surinder Nath Joshi, Usha Lakshami Viswanathan og Mangat Rai Sharma (vara).

STL

Besøks-/postadresse:

Rådhusgt. 1-3

0151 Oslo

23 08 13 39/40 (tel)

stl@trooglivssyn.no

www.trooglivssyn.no

